

خرافه یا پاسخ به مجهولات انسانی

حجت‌الاسلام دکتر علامه رضا صدیق جوامعی
جامعه‌شناس

تعریف و نحوه پیدایش به‌طور اجمالی خرافه، عقیده‌ای است که می‌تواند صرفاً ابعاد ادراکی داشته باشد؛ همچنین می‌تواند باوری با ابعاد عملی باشد. مثلاً کسی بگوید فلان چیز هست یا نیست یا بگوید فلان کار این اثر مثبت را دارد. در این تعریف، قیدی هست که از سایر باورها جدا می‌کند؛ «باوری باشد که در نظر ارزیابانش نادرست ننماید. مانند عقیده و باوری که هیچ دلیلی از هیچ منظری برای آن وجود ندارد.»

گاهی مشاهداتی در زندگی مردم اتفاق می‌افتد که جز با یک بیان خرافی تفسیر نمی‌شوند مثل نسبت‌دادن هر حادثه و پدیده ناشناخته‌ای به جن؛ در حالی که در واقع، شاید یک جابه‌جایی و فراموشی بیشتر نبوده است و دلیلی هم برای اعتقاد وجود ندارد. درباره نحوه پیدایش و رواج خرافات از نظر ادراکی می‌توان گفت احتمالاً انسان مجهولاتی در زندگی دارد که پاسخش را پیدا نمی‌کند. بنابراین پاسخ‌هایی را ابداع می‌کند و چون سؤالی بی‌جواب را جواب می‌دهد و کسانی را از بی‌جوابی خارج می‌کند، آن را در محل امکان قرار می‌دهد. این سازوکار پیدا کردن جواب، یک نوع ارضای روانی را هم به‌دنبال دارد. حتی اگر در آن پاسخ، کاوشی نباشد و خطا باشد.

شناخت خرافات

باید ببینیم چه چیزی در باورهای عمومی هست که اولاً دلیل آن در فلسفه، علم و دین ذکر نشده است؛ ثانیاً حداقل کمی هم از این سسه منظر غیر عادی به نظر می‌آید و ثالثاً از طرفی آن فرهنگ، این گفتارها و باورها را پذیراست و به‌همین دلیل افرادی که این امور را به هم می‌گویند و می‌شنوند تعجب هم نمی‌کنند و آن را به نوعی قبول می‌کنند. این‌ها مشخصاتی است که می‌توان با آن، خرافات موجود را شناخت.

اساس خرافه همان پاسخ نادرست به سؤالی است که پیدا کردنش برای ما اهمیت دارد. این یک قاعده عام برای بشر است و همه جوامع ممکن است به آن دچار شوند.

تأثیر خرافه بر دین‌داری مسلمانان

خرافه به‌معنای انحراف است و برای بررسی اثر آن بر دین‌داری باید دید جای چه چیزی نشسته است. اگر خرافه در مناسک دینی ظاهر شود، ممکن است مناسک صحیح را از بین ببرد و مناسک صحیح، دیگر در نظر افراد پذیرفتنی نباشد؛ مثلاً جاذبه نداشتن باشد، بگویند زیاد و سخت است، بی‌معنا و بی‌روح است و در عوض شکل‌های خرافی مناسک را بپسندند. اگر خرافه در عقاید مردم رواج پیدا کند، نتایج آن پیش‌بینی پذیر نیست و معلوم هم نیست که در آینده چه عقایدی رایج شود. پس اگر دین صحیح، ضامن سعادت است، رواج خرافات، به‌معنی فقدان ضمانت سعادت از جانب دین است؛ به‌طوری که دیگر ثمره دین حاصل نمی‌شود. به بیان دیگر، اگر منظور از دین، همه آثار دین حق است، با پذیرش خرافه، ثمرات دین و مهم‌ترین آن یعنی سعادت کامل از بین می‌رود.

جلوگیری از خرافه در جامعه دینی

همان‌طور که در روایات آمده است، بدون تردید مهم‌ترین راهکار برای جلوگیری از نفوذ و نشر خرافه در جامعه دینی، اظهار علم از جانب عالمان است. اگر عالمان دینی که مقبولیت اکثریت دارند و مردم، حرفشان را حجت دینی می‌دانند، به‌صورت مکرر، با جدیت و آشکارا، اظهار علم کنند و درست و غلط را از هم جدا و بیان کنند، دست کم رواج خرافه متوقف می‌شود اما سکوت، احتیاط، نسبی‌گویی و یا شاید و احتمال حرف‌زدن، باعث ترویج خرافه است. راهکار اصلی همین است. باید باورها به شکل صحیح، به‌گونه‌ای جدی و از منبغ به‌طور کامل اطمینان‌بخش و تخصصی، آن هم شفاف، به گوش همگان برسد.

مصونیت فردی

چه کنیم تا از میزان خرافه‌باوری افراد دین‌دار، کم و مصونیت آن‌ها بیشتر شود؟ مهم‌ترین عنصر، آموزش است؛ یعنی تریق معرفت به جامعه. به نوع آموزش هم بستگی دارد؛ اینکه چه آموزش‌هایی را با چه شیوه‌ای ارائه بدهیم. باید باورهایمان را به‌صورت خلاصه آموزش بدهیم. برای نمونه، در گذشته کلیاتی از باورهای قطعی را به‌صورت روان به همه بچه‌ها می‌آموختند، مانند اینکه اصول دین پنج‌تک و فروع دین ده‌تک است. هر چه سطح سواد بیشتر می‌شد، عمق درک هم بیشتر می‌شد. این راهکار باعث می‌شود خیلی از انحرافات، خودبه‌خود پیش نیاید. همان‌طور که در کتاب‌های علوم اجتماعی بحث شده است، نخستین اعتقادات بسیار مهم است؛ چون بیشترین تأثیر را در یادگیری‌های بعدی می‌گذارد. اینکه ما به کودک یاد می‌دهیم خدا یکی است، پیامبر آخرالزمان خاتم‌الانبیاست و... این دانسته‌ها می‌تواند مانع از بسیاری از باورهای غلط شود.

در پاسخ به کسانی که می‌گویند این سطح از معرفت و آگاهی ابتدایی را تقریباً بیشتر افراد جامعه دینی دارند، باید دید مسلمانی که به‌دنبال فال‌بینی می‌رود، مشکلش چیست. ما اصل این باور (امکان پیشگویی آینده) را خرافه نمی‌دانیم، چون معتقدیم حداقل معصومان می‌توانند با شرايطی از آینده خبر بدهند. اینکه چه کسی با چه ویژگی‌هایی این امکان را دارد، مهم است. می‌بینیم که دوباره ماجرا از جنس معرفت و آگاهی است. چون عقاید صحیح در این باره به‌شکل درست و کامل بیان نشده است، برخی گرفتار خرافه می‌شوند.

با تصرف و تخلیص از کتاب «خرافه و جامعه دینی»

شهریار

روزنامه شهرداری و زندگی

شنبه ۱۶ اسفند ۱۳۹۱ ۲۲ رجب ۱۴۱۳ شماره ۳۳۳۳

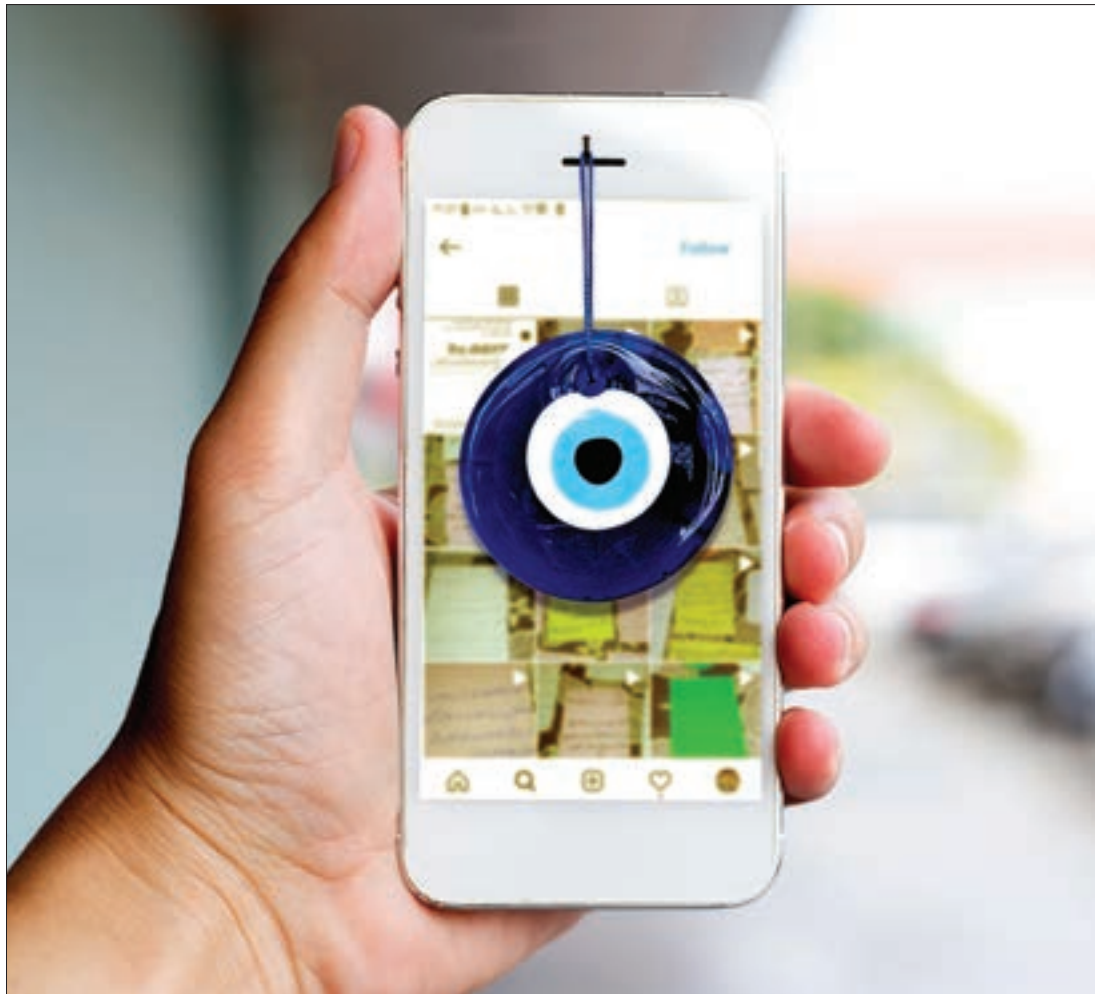
۴۰

جامعه

رمالی مجازی - گوش‌بری حقیقی

با وجود اثبات نمونه‌های فراوان از شیادی خرافه‌فروشان بازار این جماعت در دنیای مجازی رونق بسیار دارد

فرزانه شهامت
f.shahamat@shahraranews.ir

گزارش روز

اقیانوس پیمایها، ذرات نانو، شبیه‌سازی حیوانات و بقیه پیشرفت‌های علمی، هر کدام سر جای خودش، اعتقاد به چیزهایی که دلیلی برای درست‌بودنشانی وجود ندارد، هم جای خودش. وقتی با چالشی مواجه‌ای که با همه وجود می‌خواهی نباشد، رفتن به سمت سراب‌هایی از این دست، بیشتر از همیشه وسوسه‌ات می‌کند. سئوی دیگر خرافه‌پرستی‌ها، افرادی هستند که از آب گل آلود ذهن و زندگی‌ات ماهی می‌گیرند. اصلاً برای آن‌ها، هر قدر که حال تو بدتر باشد و کار و استخوانت نزدیک‌تر، بهتر است. تعادلی را که برای تصمیم‌گیری درست لازم است، ناداری و به‌جای استفاده از موهبتی به نام عقل، دل به وعده‌های توخالی‌شان می‌سپاری؛ وعده‌هایی که گران است و برای پهن کردن تورهای فریب، کجا بهتر از فضای مجازی؟

● اجته احضار می‌شوند!

بر خلاف خیلی از پدیده‌های تازه و عجیب‌وغریب، عمر خرافه‌پرستی، بیش از ما، شما و اجدادمان است. آن‌طور که با چند نفر از قدیمی‌های شهرمان صحبت کردیم، خرافات در قدیم فهرست بلندبالایی داشتند که برخی رفته‌رفته کم‌رنگ شدند. بماند که نان عده‌ای در ماندگاربودن این قبیل اعتقادات است. بیشتر خرافه‌ها درباره ترس از چشم‌زخم یا فقر و آرزو برای خوب شدن وضعیت مالی بوده است؛ مثلاً برخی اعتقاد داشتند که به‌همراه داشتن مهره سبزی، برای دفع شوری چشم موثر است. به همین دلیل آویزان‌بودن یک مهره سبزی کوچک، از لبه کلاه یا سرشانه لباس طفل، عادی بود. بعضی‌ها ناخن گرفتن در روز چهارشنبه را بد می‌دانستند و می‌گفتند فرد را به تهمت ناحق گرفتار می‌کند. لباس‌نشتن در روز جمعه به‌عنوان عامل کاهش رزق، ممنوعیت سوزاندن پوست پتاز به دلیل احضار اجنه و بستن پشم شتر به دور بازوی فرد برای جلوگیری از گرفتار شدن به بلا، برخی دیگر از دیدگاه‌های رایج بوده است.

همین حالا هم می‌توان رد پای خرافات را در کوچ‌پس کوچ‌های شهر پیدا کرد؛ مثلاً در دکان پنج‌متری پیرمردی که از مغازه‌اش تا حرم، چند دقیقه‌ای بیشتر راه نیست. از خر مهره و مهره مار که می‌پرسم، می‌گوید ندارد اما می‌داند که بعضی از هم‌صنفی‌هایش می‌فروشند؛ «ماهی نیست که بیاید و دو تا مراجع برای این‌ها نداشته باشم. بیشترشان زائرند و شهرستانی. می‌گویم این‌ها خرافات است، فایده ندارد. جواب می‌دهند کسی سفارش داده از مشهد بخردیم. این پول‌ها خیر و برکت ندارد»

پیرمرد برای درست‌بودن حرفش، یکی از قدیمی‌های بازار را مثال می‌زند که در حکاکی روی سنگ‌های قیمتی، اسم و

یا نه، بستگی به اعتقادات داره و انسان با همین اعتقاداتش که زندگی‌اش به‌همین سادگی ساده‌سازی شده و به همین سادگی ساده‌تر از پیداکردن آن‌ها در دنیای واقعی است. یک گوشی و اینترنت می‌خواهد، یک تبلیغ رایگان، مقداری دروغ، بی‌انصافی و تمام. **● خرمره اورچینال!** جست‌وجوهای اولیه‌ها با کلیدواژه‌های مرتبط با طلسم، ادعاهای خرافی به همین جاتخم نمی‌شود. فردی با نام کاربری «شعبانی، آگهی گذاشته است که مهره عتیقه خون‌بند دارد. می‌ماند و این یعنی، خوشبختانه چیزی به اسم نظارت روی آن وجود دارد. این نتیجه، صرفاً به‌معنای تیگ‌شدن عرصه برای شیادان است و نه حذف کامل بسترهای خرافه‌پرستی. به‌عنوان نمونه، کاربری مدعی فروش کتاب‌های قدیمی می‌گوید کتاب‌هایی دارد که حاوی

دعاهای جلب مهر و محبت هستند؛ «کتاب هزار طلسم و کتاب میرداماد کبیر رو دارم. با شماره ۰۹۳۳...۳۳۲ تماس بگیرید.» دیگری با نام کاربری «آراد»، بشقاب‌های دیواری کوچک با نقش چشم‌زخم را می‌فروشد به ۶ هزار تومان. دل به دلش می‌دهیم و می‌پرسم که فقط برای قشنگی است یا واقعا اثر چشم‌زخم دارد؟ با اطمینان جواب می‌دهد که اثر دارد، از ۱۵۰ شش‌پایه دکوری‌اش فقط همین یکی مانده و اصلاً هر کسی خریده برای همین اثر فوق‌العاده‌اش بوده است. تابلو رزینی چشم‌نظر یا همان چشم‌زخم یا قیمت ۲۸۰ هزار تومان، آگهی دیگری است که فروشنده آن، روشن‌فکر مابانه می‌گوید: اینکه واقعا اثر چشم‌زخم داره

هر کدام قیمت خودشان را دارند و به مشتریان ساده‌انگار، بین ۱۴۰ تا ۵۰۰ هزار تومان فروخته می‌شوند. سنگ جن که سنگی راه‌راه است و گویا برای دکانویسی به کار می‌رود نیز ۱۵ هزار تومان نرخ خورده است.

برخی فروشندگان در متن آگهی خود، ادعای عجیبی را مطرح کرده‌اند؛ اینکه

«همین طلسم قبلاً ۵ میلیون و ۲۰۰ بوده. هزینه رو هم باید کامل پرداخت کنین. اگر دو مرحله‌ای پرداخت کنین، کارتون هم دو مرحله‌ای انجام می‌شه»

فروشگاهشان در سایت شیپور ثبت هویت شده و امکان خرید امن و پرداخت وجه از طریق درگاه ایمن برنامه امکان‌پذیر است.

● تفکر نکن جن‌ها!

باعث تأسف است اما واقعیت کوتاه در سایت‌ها، بدون استفاده از فیلتر شکن و ترفندهای پیشرفته جست‌وجو، شما را به شیادان مورد نظر می‌رساند، کسانی که وعده رفع مشکلات را طعمه قلابشان قرار می‌دهند و سادولوح بودن را صید می‌کنند. با یکی از شماره‌ها تماس می‌گیریم؛ «الو؟ شما دکانویسین؟» پیرمردی با صدای بی‌حال جواب می‌دهد و می‌گوید که درست گرفته‌ایم و باید در واتساپ پیام بگذاریم تا نوبت بدهد. یک ساعتی می‌گذرد و خبری نمی‌شود. تماس دوباره

تکون می‌داد. آب‌هال‌پر می‌شد و می‌ریخت روی فرش، یعنی که مثلاً جن‌ها رو احضار کرده و اون‌ها دارن کاسه رو تکون می‌دن. بعد هم دعا داد و گفت برادر تون از لیوانی آب خورده که جن‌ها توش تف کردن. همه دعاهاش الکی بود. هیچ فایده‌ای نداشت. داداشم رو بردیم دکتر، گفت از فشار عصبیه. دارو داد و خوب شد.

● تخفیف عیدانه رمالی

رمال مجازی گزار شمان که حالا به مشتری‌بودن ما اطمینان نسبی پیدا کرده است، سریع‌تر از قبل جواب سؤالاتمان می‌دهد. پیام‌های واتساپی خود را با جانشی خواهش و تمنا همراه می‌کنیم تا نهایت طمع طرف مقابل، خود را نشان دهد. بعد از مدتی پیام می‌گذارد و می‌گوید: نوبت چی بسدم؟ کار حضوری ندارم. طلسمت رو با موکل انجام می‌دم. هزینه طلسم برای کار شما (گشایش بخت و اقبال) ۴ میلیون تومن.

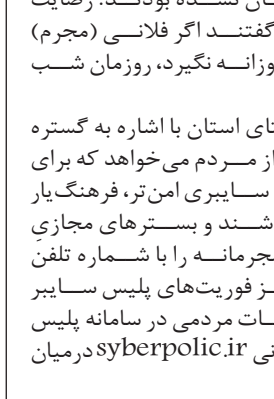
رمالی مجازی؟! چرا که نه! زحمت ادا در آوردن جلو چشم مشتری، آن هم در این اوضاع کروناویسی را ندارند؛ آداهایی که یکی از فریب‌خوردگان رمالی دربار‌هاش برایمان این‌طور تعریف می‌کند: دهان داداشم کج شده بود. سن و سالی نداشت طفلی. هنوز از دواج نکرده بود. بردیش پیش عا نویس. طرف به حالت چمباتمه نشسته بود. چند متر پارچه سفید رو انداخته بود روی پاهاش و یک کاسه آب هم زیر زانویش. شروع کرد به ورد خواندن. کاسه آب رو خودش

مواجه نیست. جهان‌شیری سادگی و ناآگاهی برخی شهروندان را مهم‌ترین دلیل افتادن آن‌ها در دام شیادان، عنوان و به جزئیات پرورنده یک باند رمالی در مشهد این‌طور اشاره می‌کند: این باند از فضای مجازی برای فروش طلسم‌هایش در سراسر کشور استفاده می‌کرد. یکی از اعضای باند، جواهرسازی بود که روی ورقه‌های مس، شکل‌های عجیب‌وغریب را به‌عنوان طلسم حک می‌کرد. مجرم اعتراف کرد درآمد روزانه حاصل از این کلاهبرداری، ۲۵ میلیون تومان بوده است و دیگر هیچ

نیازی به فعالیت در رسته طلا و جواهر نداشته است.

نکته قابل تأمل اینکه وقتی با برخی از مشتریان دائمی او تماس گرفتیم، هنوز متوجه مال‌باختگی و فریب‌خوردشان نشده بودند. رضایت داشتند و می‌گفتند اگر فلائی (مجرم) برایمان فال روزانه بگیرد، روزمان شب نمی‌شود.

رئیس پلیس فتای استان با اشاره به گستره فضای مجازی، از مردم می‌خواهد که برای داشتن فضای سایبری امن‌تر، فرهنگ یار پلیس فتا باشند و بسترهای مجازی فعالیت‌های مجرمانه را با شماره تلفن ۰۹۶۳۸۰ مرکز فوریت‌های پلیس سایبر یا بخش گزارشات مردمی در سامانه پلیس فتا به نشانی syberpolice.ir درمیان بگذارند.

رئیس پلیس فتای خراسان رضوی هشدار داد بر خورد با فروش خرمره و مهره مار در فضای مجازی

می‌گوید: با خرید و فروش این قبیل وسایل و چیزهایی مثل خرمره، مهره مار و... از باب پیشگیری از وقوع جرم، بر خورد می‌کنیم. سرهنگ جواد جهان‌شیری فقدان کلیدواژه ابزارهای یادشده در سایت دیوار را وجود همین نظارت‌ها عنوان می‌کند. او با اذعان به خردبودن مبالغی که از این طریق، از شهروندان کلاهبرداری می‌شود و پایین بودن احتمال شکایت مردم به دلیل مال‌باختگی در حد مبالغ ۲۰۰ تا ۵۰۰ هزار تومان، تأکید می‌کند: بر خورد ما با فروش مهره مار و امثال آن، نیاز به شاکتی خصوصی ندارد و پلیس فتا برای برخورد با مانعی

باعث تأسف است اما واقعیت دارد. یک گشت‌وگذار خیلی کوتاه در سایت‌ها، بدون استفاده از فیلتر شکن و ترفندهای پیشرفته جست‌وجو، شما را به شیادان مورد نظر می‌رساند، کسانی که وعده رفع مشکلات را طعمه قلابشان قرار می‌دهند و سادولوح بودن را صید می‌کنند

SHAHRARANNEWS
رسانه شهریار
امید و زندگی IR